

сторін у них), підсистеми системи управління (методологію управління, процес управління, структуру управління, техніку управління), взаємозв'язки між рівнями управління та підсистемами системи управління. На етапі визначення критеріїв ефективності системи управління, що необхідно при затвердженні детального опису структури критерію використовувати типову форму реєстрації даних критерію ефективності.

Подальші дослідження за проблемою будуть спрямовуватись на процес визначення критеріїв ефективності системи управління організації, обґрунтування їх якості, розроблення технічних аспектів системи оцінювання, тестування інформаційної системи, підготовки і навчання персоналу, впровадження моделі оцінювання ефективності.

Література

1. Белошапка В.А. На пути к эффективному менеджменту: живая модель управленческой результативности. – К.: Стандарт, 2005.
2. Нили Энди, Адамс Крис, Кеннерли Майк. Призма эффективности. Карта сбалансированных показателей для измерения успеха в бизнесе и управлении им / Пер. с англ. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2003. – 400 с.
3. Соболев С.Н., Багацький В.Н. Менеджмент. – К.: КНЕУ, 2006.
4. Федулова Л.І. Менеджмент організацій. Підручник. – К.: Либідь, 2004. – 448 с.
5. Шегда А.В. Менеджмент. Навч. посібник. – К.: Знання, КОО, 2002. – 583 с.
6. Menkes J. "Hiring for Smarts", Harvard Business Review, November 2005, pp. 100–109.
7. Bossidy L., Charan R., Execution: The Art of Getting Things Done, New York: Crown Business, 2002.
8. Simons R., Davila A. How High Is Your Return on Management?, Harvard Business Review, January-February 1998, pp. 71–80.

УДК 65.014.1:330.111.66

Н. О. СІМЧЕНКО

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут"

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОЗНАКИ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Представлене авторське визначення соціально-орієнтованої системи управління підприємством. Застосування структурно-функціонального підходу до розуміння сутності соціально-орієнтованої системи управління дозволило виділити концептуальні ознаки соціально-орієнтованих систем управління підприємствами: упорядкованість системи відносин; відкритість системи відносин; якість системи управління; стратегічна стійкість системи відносин.

The concept of the social-oriented management system is defined by author in the work. The structural-functional approach is used to analyse of characteristics of the social-oriented management system. The conceptual characteristics of social-oriented management system are defined: the efficiency of system relations; the openness of system relations; quality of system management; strategic sustainability of system relations.

Постановка проблеми. Існуючі тенденції розвитку цивілізаційного суспільства окреслюють коло актуальних проблем, пов'язаних з досягненням збалансованості розвитку соціуму, підвищенням якості життя населення; забезпеченням самодостатнього рівня соціодинаміки в суспільстві, узгодженості соціально значущих інтересів громадян, суспільних об'єднань, органів державної влади та місцевого самоврядування. Формування соціальних імперативів розвитку економічної науки актуалізує пріоритетність реалізації засад соціально-орієнтованого управління економічними процесами в забезпеченні сталого розвитку підприємств.

Соціально орієнтованість діяльності підприємств характеризується спрямуванням системи управління на забезпечення виконання підприємством відповідних норм економічної, соціальної, правової, екологічної відповідальності перед суспільством. Реалізації поставлених завдань значною мірою сприяє розвиток соціально-орієнтованих систем управління підприємствами.

Аналіз досліджень. Науково-теоретичні напрацювання з соціально-економічного розвитку підприємств [1–5] засвідчують, що соціальний розвиток підприємств характеризується: забезпеченням гідної оплати праці персоналу; прийнятних умов праці відповідно до високих соціальних стандартів; ефективністю управління соціальними витратами підприємства; формуванням та реалізацією соціальної політики підприємства, виходячи з принципів корпоративної соціальної відповідальності. У працях [4, 5] підкреслюється необхідність розвитку соціально-відповідальної діяльності підприємств в забезпеченні їх сталого розвитку, розбудові засад громадянського суспільства. Проте в сучасних наукових публікаціях не вирішеними залишаються питання розвитку соціальної орієнтації систем управління та формування на цій основі концептуального базису побудови соціально-орієнтованих систем управління підприємствами.

Метою статті є з'ясування категоріального змісту соціально-орієнтованої системи управління підприємством та виділення на цій основі системно-концептуальних ознак соціально-орієнтованих систем управління із застосуванням структурно-функціонального підходу.

Вклад основного матеріалу. Формування концептуальних засад соціально-орієнтованого управління підприємствами пов'язане з визначенням сутності та змістовних характеристик соціально-орієнтованих систем управління підприємствами.

Під *соціально-орієнтованою системою управління підприємством* будемо розуміти сукупність системуютьворюючих елементів та інституцій, які в процесі взаємодії формують якісно нові соціальні норми, політику, культуру, сферу відповідальності, що в цілому відображає інтереси персоналу, власників, стратегічних партнерів підприємства. Функціонування соціально-орієнтованої системи управління супроводжується формуванням організаційного, цілеспрямованого і передбачуваного соціального впливу на форму та зміст соціально-економічних відносин, що виникають в процесі виробничої діяльності підприємства.

Метою формування соціально-орієнтованих систем управління є координація діяльності персоналу підприємства для досягнення гармонізації соціоекологоекономічних пріоритетів діяльності підприємства в рамках прийнятої стратегії розвитку.

Згідно методології системних досліджень [6–9] будь-яка система володіє рядом змістовних характеристик, які відображають її сутність та призначення. Результатом сукупності взаємодій підприємства із зовнішнім середовищем має бути досягнення цілей у соціальному, економічному та екологічному вимірі. Таким чином, ключовим цільовим пріоритетом формування та розвитку соціально-орієнтованих системи управління є досягнення цілей сталого розвитку шляхом провадження соціально-відповідального типу поведінки у зовнішньому середовищі.

Дослідження соціальної орієнтації систем управління варто здійснювати крізь призму декомпозиції системи. При здійсненні декомпозиції системного об'єкта необхідно вирішити два основних питання. Перше пов'язане з виділенням генетично вихідної ланки (модуля, відношення), що б дозволило визначити всю систему зв'язків – деякої “структурно-функціональної одиниці” досліджуваної системи [10]. Друге питання стосується виявлення способу декомпозиції, тобто тих концептуальних орієнтирів, якими варто користуватися при розбитті системи на підсистеми при аналізі системного об'єкта.

У цьому зв'язку, за визначенням В. Афанасьєва, “потрібно сформулювати точку зору на декомпозицію системи, щоб правильно виділити існуючі взаємозв'язки між підсистемами та контролювати правильність аналізу–синтезу системи на кожному етапі даної декомпозиції” [10]. Для виконання цих умов необхідним є вироблення спеціальної вимоги – постулату декомпозиції, згідно з яким система може бути поділена на елементи у відповідності з фіксованим критерієм тільки одним способом. Вважається, що підґрунтям поділу системи на елементи є деякий критерій, що виражає цілі аналізу [11].

Якщо під контролем розуміти ознаку, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація об'єкта, то більшість дослідників визначають критерій декомпозиції на основі функцій, які реалізуються її елементами [7, 9]. На думку видатного фахівця з функціональної теорії організації систем М. Сетрова, в процесі структурного аналізу можна не прийняти до уваги конкретну природу з'єднаних компонентів, зосереджуючись лише на аналізі сукупності їхніх зв'язків [12]. При цьому сам структурний аналіз, поза синтезом з іншими аспектами дослідження системи, спрямований на виявлення інваріанта цих зв'язків. Це пояснює той факт, що обов'язковою передумовою проведення структурного аналізу є абстрагування від реальних обставин функціонування системи.

Найважливішою частиною середовища, в якому функціонує досліджувана система, є система більш високого порядку – метасистема. У цьому зв'язку особливістю функціонального аналізу є зосередження уваги не на структурі системи, а на її цілісності в контексті вивчення її місця та ролі в метасистемі [13]. За визначенням М. Сетрова, можуть існувати різні передумови для виявлення структури системи, окрім функцій її елементів [12]. При цьому важливим є те, щоб типова властивість була характерною для всіх елементів системи, та її можна було вимірити та оцінити. Проте нова структура буде адекватною системі тільки в тому випадку, якщо домінуюча властивість буде функціональною, тобто забезпечить цілісність системи. Також слід врахувати те, що високоорганізовані системи завжди мають не одну, а цілий ряд функціональних структур і тому є принципово поліструктурними [12]. Розглядаючи викладене з позицій функціонування соціально-орієнтованих систем, зазначимо, що метасистемою по відношенню до системи “соціально-орієнтована система управління підприємством” є “соціально-економічна система” як ціле; метасистемою по відношенню до системи “система управління соціально-економічними відносинами з зацікавленими сторонами” є соціально-орієнтована система управління підприємством; метасистемою по відношенню до системи “управлінська діяльність” є система управління соціально-економічними відносинами з зацікавленими сторонами.

Взаємозв'язки соціально-орієнтованої системи управління підприємством з іншими системами через функції на основі представленого вище функціонального підходу представлені у таблиці 1.

В рамках загальносистемних відносин відображаються відносини системи “соціально-орієнтована система управління підприємством” та метасистеми “соціально-економічна система”. При цьому соціально-орієнтована система управління підприємством як соціально-економічний інститут виконує економічну, соціальну, екологічну та культурну функції. Економічна функція полягає в формуванні ефективної виробничої структури, соціально-професійної структури та персоналу підприємства. Соціальна функція характеризує процеси соціалізації підприємства, особистості працівника, відтворення соціально-статусної структури суспільства. Екологічна функція полягає в реалізації принципів екологізації соціально-економічних аспектів діяльності підприємства, культурна – щоб використовувати різноманітні культурні надбання в цілях розвитку підприємств, індивідуальності працівників, їх творчих здібностей, розвитку компетенцій підприємства і персоналу як носія ключових компетенцій.

Функціональний аналіз змістовних характеристик соціально-орієнтованої системи управління підприємством

Рівень метасистеми		Рівень системи	
Назва метасистеми	Функція	Назва системи	Функція
<i>Загальносистемні відносини</i>			
“Соціально-економічна система”	Економічна	“Соціально-орієнтована система управління підприємством”	Виробнича структура, професійна структура
	Соціальна		Соціалізація підприємства, персоналу
	Екологічна		Екологізація соціально-економічних аспектів діяльності
	Культурна		Ключові компетенції підприємства, працівників
<i>Відносини нормативно-системного характеру</i>			
“Соціально-орієнтована система управління підприємством”	Наукова	“Система управління соціально-економічними відносинами з зацікавленими сторонами”	Концепції
	Управлінська		Цілі, програми, стандарти
	Методична		Технології, засоби виконання
	Процесуальна		Трансляції відносин
<i>Відносини конкретно-системного характеру</i>			
“Система управління соціально-економічними відносинами з зацікавленими сторонами”	Когнітивна	“Управлінська діяльність”	Орієнтація
	Регулятивна		Цілеспрямованість
	Технологічна		Виконання (результат)
	Діагностична		Зворотній зв'язок

Відносини нормативно-системного характеру відображають особливості взаємодії системи управління соціально-економічними відносинами з зацікавленими сторонами та метасистеми “соціально-орієнтована система управління підприємством”. По відношенню до метасистеми система управління соціально-економічними відносинами з зацікавленими сторонами виконує наукову, управлінську, управлінську, методичну, процесуальні функції. У відповідності з цими функціями проектується і “внутрішні” функції системи управління соціально-економічними відносинами з зацікавленими сторонами: концептуалізація, цілеутворення, створення засобів та технологій, трансляція (діяльності, відносин). Зважаючи на це зовнішній “науковий” функції соціально-орієнтованої системи управління підприємством відповідає її внутрішня функція – виявлення закономірностей управління, методичного забезпечення досягнення результату.

Дослідження загальносистемного та нормативно-системного рівнів ієрархізації систем та їх елементів підтверджують наведені положення щодо значимості функціонального аналізу при виявленні цілісності системи шляхом вивчення її місця та ролі в метасистемі. Аналогічний спосіб розгляду співвідношення системи – метасистеми застосований на конкретно-системному рівні, на якому досліджуються відносини системи “Управлінська діяльність” і метасистеми “Система управління соціально-економічними відносинами з зацікавленими сторонами”. При цьому система “Управлінська діяльність” включає ознаки зазначених систем з урахуванням тих самих функцій, але виходячи з власного предмету.

У результаті функціонального аналізу виникають умови, за яких вибудовуються всі три рівні розгляду соціально-орієнтованої системи управління підприємством: загальносистемний, нормативно-системний, конкретно-системний. Виходячи з цього, актуалізується одне з фундаментальних положень теорії організації систем: рівень організації тим вище, чим більше властивостей кожного з елементів сприяє цілісності системи [12].

Поряд із функціональним аналізом важливу роль у дослідженні систем різного ступеня складності відіграє структурно-функціональний аналіз. Застосовуючи структурно-функціональний підхід відповідно до цілей нашого дослідження, нами обґрунтовано необхідність зміни соціальної орієнтації системи управління відповідно до адаптації підприємства до нестабільного середовища. У таблиці 2 наведені змістовні характеристики соціально-орієнтованої системи управління відповідно до рівнів системи відносин підприємства:

– **упорядкованість системи відносин** – здатність учасників соціально-економічних відносин адаптуватися до нестабільних факторів ринкового та соціального характеру. Дана властивість відповідає індикаторам, що характеризують елементи соціально-орієнтованої системи управління;

– **відкритість системи відносин** – можливість підприємства шляхом реалізації соціальних проектів адаптуватися до нестабільності факторів конкуренції та інноваційно-технологічним факторам. Дана властивість відповідає індикаторам, що характеризують підсистеми соціально-орієнтованої системи управління;

– **якість системи управління** – здатність підприємства шляхом забезпечення відповідності взаємодії керуючої та керованої підсистем прийнятній стратегії розвитку адаптуватися до нестабільності економіко-інвестиційних, інституціональних, екологічних факторів і отримати внаслідок цього певні ефекти соціально-орієнтованої діяльності. Ця властивість відповідає індикаторам, що характеризують систему соціально-орієнтованого управління підприємством;

Концептуалізація змістовних характеристик соціально-орієнтованої системи управління

Декомпозиція системи	Соціально-орієнтована система управління	Індикатор	Взаємодія соціальних, економічних, екологічних підсистем	Індикатор	Управління взаємодією ключових підсистем	Індикатор	Ефект взаємодії ключових підсистем управління
Елементи	Цілеспрямованість	Темпи зниження соціальних та організаційних витрат	Взаємопов'язаність елементів	Темпи зростання продуктивності праці персоналу	Ефективність функціонування елементів	Величина прибутку; рівень й темпи зростання конкурентоспроможності підприємства	Упорядкованість
Підсистеми	Комунікативність	Оцінка темпів росту соціальних інвестицій та їх структури	Інтегративність	Оцінка ефективності реалізації соціальних проектів	Управлінський вплив	Оцінка впливу результатів соціальних проектів на конкурентоспроможність підприємства	Відкритість
Система	Ієрархічність	Ефективність соціального розвитку підприємства	Самоорганізованість	Ефективність впровадження стандартів КСВ	Управлінські рішення	Оцінка впливу соціальних інвестицій на еколого-економічні показники діяльності	Якість системи управління
Метасистема	Цілісність	Оцінка соціальних наслідків еколого-економічної діяльності у взаємовідносинах з ключовими стейкхолдерами	Багатофакторність	Оцінка соціальних наслідків еколого-економічної діяльності на рівні регіону	Управління взаємовідносинами зі стейкхолдерами	Оцінка соціальних наслідків еколого-економічної діяльності у розбудові громадянського суспільства	Стратегічна стійкість

– *стратегічна стійкість системи відносин* – можливість підприємства шляхом реалізації стратегії управління соціально-орієнтованим розвитком підприємства адаптуватися до факторів ринкової нестабільності. Дана властивість відповідає індикаторам, що характеризують метасистему соціально-орієнтованих відносин у управлінні підприємством.

Наведені концептуальні ознаки соціально-орієнтованих систем управління утворюють підґрунтя для формування та розвитку концептуального базису соціально-орієнтованого управління діяльністю підприємств в забезпеченні їх сталого розвитку.

Висновки. Соціально-економічні імперативи розвитку сучасного суспільства спрямовані на реалізацію цінностей сталого розвитку і пов'язану з цим актуалізацію дослідження соціально-орієнтованих систем управління вітчизняними підприємствами. Соціально-орієнтована система управління як сукупність системоутворюючих елементів та інституцій, які в процесі взаємодії формують якісно нові соціальні норми, впливає на розвиток соціально-економічних відносин підприємства з різними зацікавленими сторонами.

У статті підкреслено актуальність розгляду особливостей формування соціально-орієнтованих систем управління підприємствами крізь призму функціонального та структурного підходів. Застосування функціонального підходу до визначення місця та ролі соціально-орієнтованої системи в системі взаємодій з іншими підсистемами підприємства дозволило виділити три рівні відносин: загальносистемний, який відображає відносини системи “соціально-орієнтована система управління підприємством” та метасистеми “соціально-економічна система”; нормативно-системний, що відображає особливості взаємодії системи управління соціально-економічними відносинами з зацікавленими сторонами та метасистеми “соціально-орієнтована система управління підприємством”; конкретно-системний, на якому досліджуються відносини системи “управлінська діяльність” і метасистеми “система управління соціально-економічними відносинами з зацікавленими сторонами”.

В рамках структурно-функціонального підходу обґрунтовано необхідність зміни соціальної орієнтації системи управління відповідно до адаптації підприємства до нестабільного середовища. Відповідно до рівнів системи відносин підприємства виділено такі концептуальні ознаки соціально-орієнтованих систем управління: упорядкованість системи відносин; відкритість системи відносин; якість системи управління; стратегічна стійкість системи відносин.

Проведені дослідження обумовлюють актуальність та перспективність розробки концептуального базису соціально-орієнтованого управління підприємствами в забезпеченні їх сталого розвитку, підвищенні конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі.

Література

1. Халий И.А. Трансформация доминирующих социальных парадигм (опыт сравнительного анализа) [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.vostokoved.ru/socio/86-haliy.html>.
2. Афанасьев Н.В. Управление развитием предприятия. Монография / В.Д. Рогожин, В.И. Рудыка. – Х.: Инжэк, 2003. – 184 с.
3. Пушкарь А.И. Концепция моделирования управляемого развития производственно-экономических систем. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1997. – 31 с.
4. Булеев И.П. Социальная ответственность бизнеса: теория и практика / И.П. Булеев, Н.Е. Брюховецкая, Е.В. Черных; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти, Донец. ун-т экономики и права. – Донецк: ДонУЭП, 2008. – 136 с.
5. Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: експертна думка. Зб. ст. / За заг. ред. О. Лазоренко. – К.: Stylos, 2007. – 151 с.
6. Блауберг И.В., Юдин Э.Г. Становление и сущность системного подхода. – М.: Наука, 1973.
7. Усмов А.И. Системный подход и общая теория систем. – М.: Мысль, 1978.
8. Украинцев П.С. Самоуправление системы и причинности. – М.: Наука, 1972.
9. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. – М.: Наука, 1978.
10. Афанасьев В.Г. Научное управление обществом (опыт системного исследования). – Изд. 2-е, доп. – М.: Политиздат, 1993.
11. Проблемы экономики и управления предприятиями, отраслями, комплексами. Монография / А.В. Акишева и др. / Под общ. ред. С.С. Чернова. – Кн. 4. – Новосибирск: ЦРНС – СИБПРИНТ”, 2008. – С. 191–218.
12. Сетров М.И. Организация биосистем. – Л.: Наука, 1971.
13. Богатко А.Н. Система управления развитием предприятия (СУРП). – М.: Финансы и статистика, 2001.

УДК 658.8

А. В. ТАРАНИЧ,

Донецкий национальный университет

С. В. КОСАРЕВ, М. В. БАБЕНКО

Молодежный центр экономических исследований, Донецкий национальный университет

СТАНОВЛЕНИЕ ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО МАРКЕТИНГА В УКРАИНЕ

Розглянуто основні теоретичні аспекти маркетингу територій України і Донецького регіону. Виявлено можливості і умови формування позитивного іміджу регіонів.

The basic theoretical aspects of territorial marketing of Ukraine and the Donetsk region are considered. The possibilities and conditions for the formation of positive image of regions are disclosed.

Постановка проблемы. Регулирование рыночной экономики государством осуществляется, поскольку ограниченность рыночного механизма не позволяет решать весь комплекс экономических и социальных вопросов. Региональное управление в силу сложности задач целеполагания обладает более медленным адаптационным механизмом к изменениям внешней среды и предполагает достижение значительного количества компромиссов между субъектами рынка. Экономические преобразования в Украине требуют внесения изменений в методологию и практику регионального управления, поиск новых факторов регионального управления.

Необходимость совершенствования методологии регионального управления также объясняется тем, что в условиях усиливающихся процессов глобализации и интеграции экономики качество и механизм регионального управления становятся одним из критериев конкурентного сравнения регионов и стран. Кроме того, в условиях многоукладной экономики изменяются цели, задачи, методы и инструменты осуществления регионального управления.

Региональное управление должно быть адаптировано к происходящим сегодня в Украине экономическим и социальным реформам, а также формировать адекватную внешним вызовам региональную политику.

Цель работы – рассмотрение основных теоретических аспектов маркетинга территорий и возможностей их применения для формирования позитивного имиджа Украины и Донецкого региона в условиях евроинтеграции.